

Variabelbyte

Ett område D i x, y -planet är besvärligt.

Man lyckas hitta en bijektiv avbildning

$$(u, v) \mapsto (g(u, v), h(u, v)) = \mathbf{k}(u, v)$$

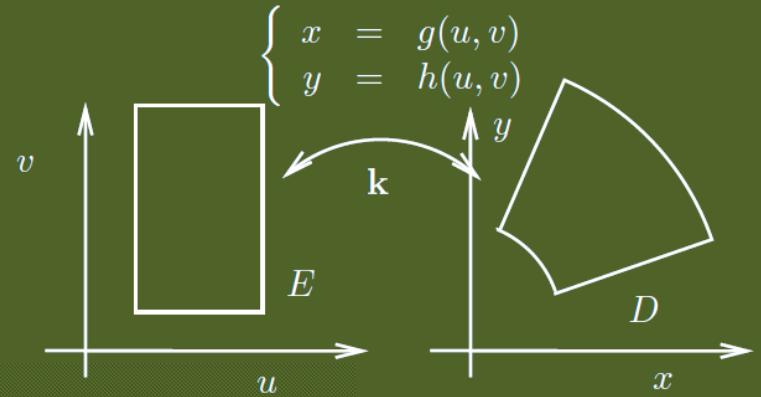
så att D motsvaras av ett enklare område E i u, v -planet.

Vi kallar $\mathbf{k}$ för ett *variabelbyte*.

Vill kunna beräkna

$$\iint_D f(x, y) dx dy$$

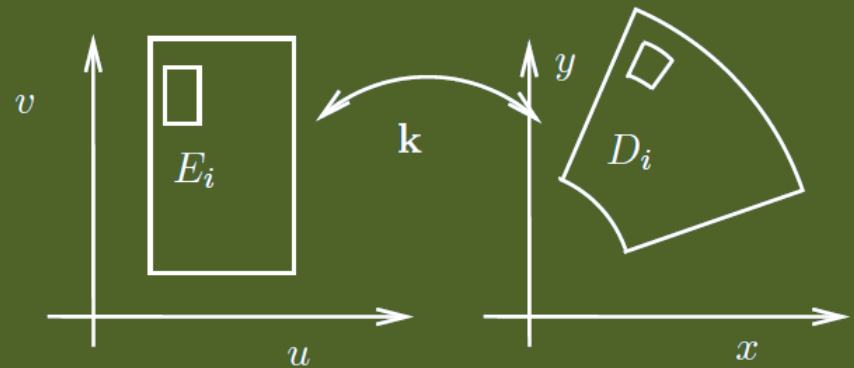
med hjälp av E

Vi delar in E i mindre områden E_i .

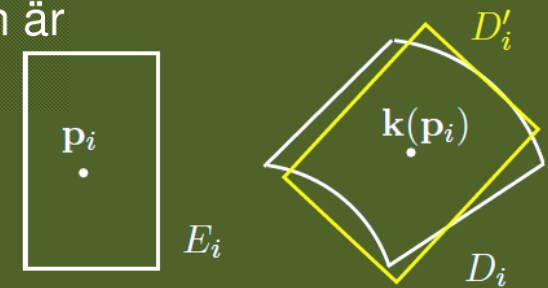
Vi använder $\mathbf{k}$ och får en motsvarande uppdelning av D i områden D_i .

Vi väljer en punkt $\mathbf{p}_i \in E_i$.

Funktionen $\mathbf{k}$ har en linearisering i $\mathbf{p}_i$, som väsentligen är multiplikation med funktionalmatrisen $\mathbf{k}'(\mathbf{p}_i)$.

Lineariseringen ger ett annat delområde D'_i till D som väsentligen har samma area som D_i .

Eftersom lineariseringen bestäms av multiplikation med matrisen $\mathbf{k}'(\mathbf{p}_i)$ har vi kontroll över arean av D'_i :

$$\mu(D) \approx \mu(D'_i) = |\det \mathbf{k}'(\mathbf{p}_i)| \mu(E_i)$$

Riemannsumma:

$$\begin{aligned} f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_1))\mu(D_1) + \cdots + f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_n))\mu(D_n) &\approx \\ \approx f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_1))|\det \mathbf{k}'(\mathbf{p}_1)|\mu(E_1) + \cdots + f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_n))|\det \mathbf{k}'(\mathbf{p}_n)|\mu(E_n) \end{aligned}$$

Riemannsumma:

$$\begin{aligned} & f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_1))\mu(D_1) + \cdots + f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_n))\mu(D_n) \approx \\ & \approx f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_1))|\det \mathbf{k}'(\mathbf{p}_1)|\mu(E_1) + \cdots + f(\mathbf{k}(\mathbf{p}_n))|\det \mathbf{k}'(\mathbf{p}_n)|\mu(E_n) \end{aligned}$$

Approximationen blir bättre ju finare indelning vi gör av E .

Vänstra ledet närmar sig då $\iint_D f(x, y) dx dy$.

Kom ihåg att $\mathbf{k}(u, v) = (g(u, v), h(u, v)) = (x, y)$. Det betyder att

$$\det \mathbf{k}' = \frac{d(g, h)}{d(u, v)} = \frac{d(x, y)}{d(u, v)}$$

Högra ledet i approximationen närmar sig

$$\iint_E f(g(u, v), h(u, v)) \left| \frac{d(x, y)}{d(u, v)} \right| du dv$$

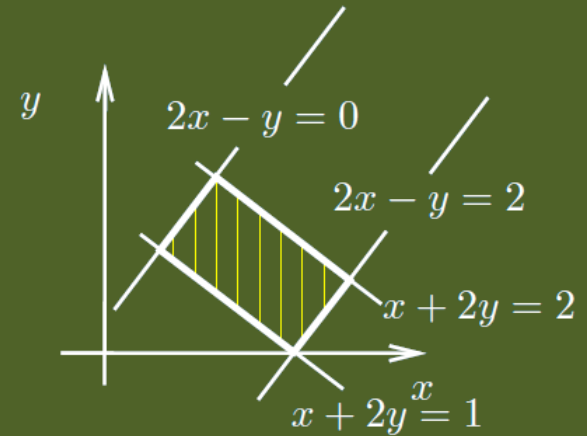
Detta gör det troligt att

$$\iint_D f(x, y) dx dy = \iint_E f(g(u, v), h(u, v)) \left| \frac{d(x, y)}{d(u, v)} \right| du dv$$

Ex Beräkna

$$\iint_D \frac{x}{x+2y} dx dy$$

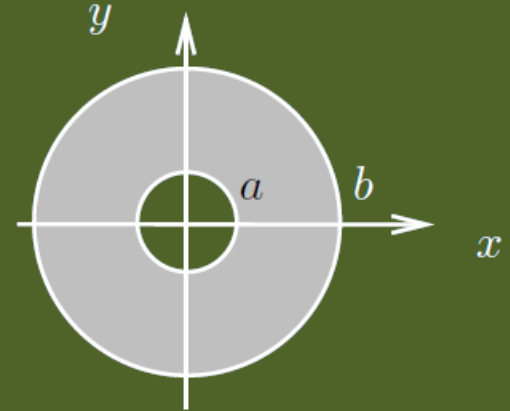
där D ges i figuren.

Ex Beräkna

$$\iint_D e^{-x^2-y^2} dx dy$$

där D ges i figuren.

Polära koordinater $x = r \cos t$, $y = r \sin t$.

Ger $|d(x, y)/d(r, t)| = r$

Ex Beräkna

$$\iint_D x^2 dx dy$$

där D ges av $x^2 + 4y^2 + 2x \leq 0$.

Integration med nivåkurvor

T.ex. $\iint_D (x + y)e^{x+y} dx dy$

Speciell teknik för beräkning av $\iint_D f(g(x, y)) dx dy$

Vi ser att f är konstant längs nivåkurvan $g(x, y) = u$. Detta ska utnyttjas!

Nivåkurvan $g(x, y) = u$ bestämmer en del D_u av D .

Låt $A(u) = \mu(D_u)$ vara arean av D_u , när $a \leq u \leq b$.

Välj delningspunkter u_i i $[a, b]$

Medelvärdessatsen (envariabel!) ger $A(u_{i+1}) - A(u_i) \approx A'(u_i)(u_{i+1} - u_i)$.

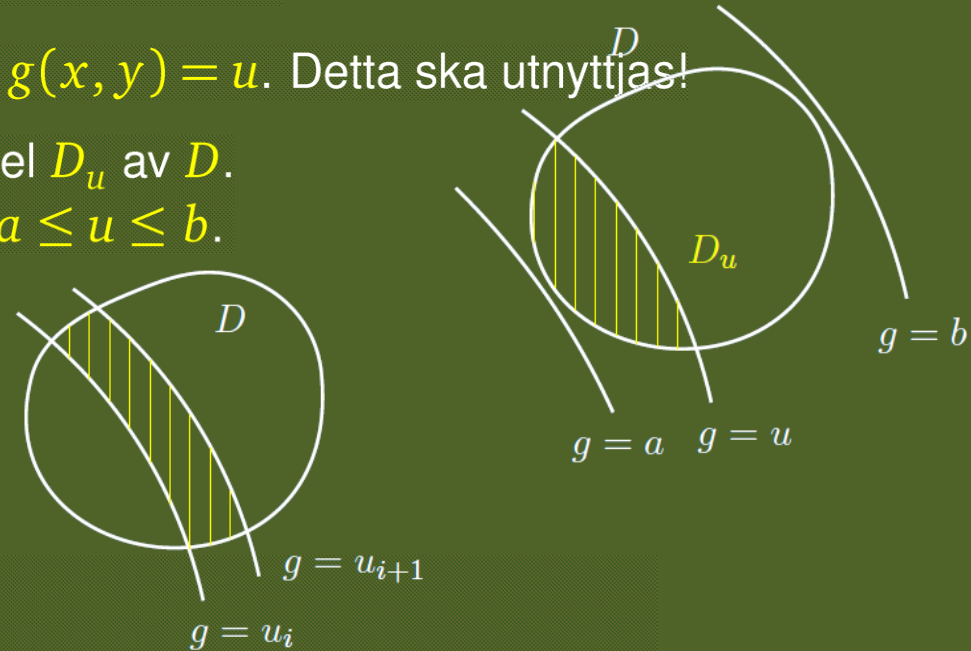
Riemannsumma för integralen:

$$f(u_1)A'(u_1)(u_2 - u_1) + \cdots + f(u_{n-1})A'(u_{n-1})(u_n - u_{n-1})$$

Detta är också en Riemannsumma för $\int_a^b f(u)A'(u) du$

Alltså:

$$\iint_D f(x, y) dx dy = \int_a^b f(u)A'(u) du$$

Ex Beräkna

$$\iint_D e^{(x+y)^2} dx dy$$

där D ges av $0 \leq x, 0 \leq y \leq 1 - x$.

Generaliserade dubbelintegraler

Förutsätter att f är *positiv* $f \geq 0$ och *kontinuerlig*.

Två orsaker till problem:

- funktionen f kan vara obegränsad på D
- Området D kan vara obegränsat.

Vad är då $\iint_D f \, dx \, dy$?

Avskärning till D : begränsat (kvadrerbart) delområde Ω där f är begränsad.

Kan beräkna talet $\iint_{\Omega} f(x, y) \, dx \, dy$.

Olika Ω ger olika värden! Låt M vara mängden av alla dessa värden.

$\iint_D f \, dx \, dy$ är *konvergent* om M är uppåt begränsad, annars *divergent*

När $\iint_D f \, dx \, dy$ är konvergent sätts dess *värde* till $\sup M$ (supremum av M).

Generaliserad befielse

Om, vid upprepad integration, den inre integralen (map dy eller dx) är konvergent för varje fixt x (resp y), så är

$$\iint_D f(x, y) dx dy$$

konvergent precis när den yttre integralen är det. De har i så fall samma värde.

Ex Avgör om $\iint_D e^{-x-y} dx dy$ är konvergent eller divergent när D ges av $0 \leq y \leq x$.

Trippelintegraler

Fungerar som dubbelintegraler:
upprepad integration möjlig, variabelbyte,
integration med nivåytor (area ersätts med volym)

Ex Beräkna $\iiint_D z \, dx \, dy \, dz$
när D ges av $x^2 + y^2 \leq z^2$, $x^2 + y^2 + z^2 \leq 1$.

